

UROZENÉ ŽENY V 19. STOLETÍ

Ve druhé polovině 18. a v 19. století tvořila šlechta habsburské monarchie nepočetnou a vůči ostatním společenským vrstvám uzavřenou sociální skupinu. V českých zemích dosahoval v závěru 18. století její podíl na celkovém počtu obyvatel pouze něco málo přes 0,1 procenta, v sousedních rakouských zemích bylo procentuální zastoupení šlechty asi dvojnásobné.³⁴ V Bavorsku tvořila šlechta 0,3 procenta obyvatel, v Prusku, Francii a Velké Británii jedno procento. Relativně vyšší podíl šlechticů mělo na počátku 19. století Španělsko (3,6 procenta), ale především Uhry (5,1 procenta) a Polsko (7,5 procenta).³⁵ Přestože tato výsadní společenská vrstva v důsledku modernizačních procesů postupně ztrácela své doposud výlučné politické, hospodářské i sociální postavení, zůstával šlechtický titul až do pádu habsburské monarchie jednoznačným symbolem společenské prestiže.

Šlechta habsburských dědičných zemí netvořila jednotnou sociální skupinu, ale dále se vnitřně členila. Na nejvyšším stupni se nacházela úzká skupina prominentních starobylých šlechtických rodů s převážně knížecím nebo hraběcím titulem, tzv. aristokracie, k níž v rámci

³⁴ R. MELVILLE, *Adel und Revolution in Böhmen*, s. 22–23; R. ŠVAŘÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, *Rodinné strategie*, s. 108.

³⁵ M. WIENFORT, *Der Adel in der Moderne*, s. 11.

Rakousko-Uherska náleželo pouze 474 rodin.³⁶ Právě příslušníkům aristokracie byly vyhrazeny nejvyšší dvorské hodnosti i vyšší dědičné zemské úřady. Hlavní kritérium příslušnosti k této výsadní, takřka neprostopupné sociální vrstvě představoval bezchybný původ, ke společným znakům dále patřilo vzájemné propojení prostřednictvím příbuzenských vazeb, katolické vyznání, věrnost panovnickému domu, konzervativní smýšlení a kosmopolitní charakter.³⁷ I aristokracie se ovšem vnitřně členila; její první, vysoce exkluzivní skupina se skládala pouze z několika desítek panujících či dříve panujících rodin, ostatní příslušníci patřili do skupiny druhé. Vedle aristokracie existovala ještě tzv. druhá společnost, jejíž vyšší patro, pohybuje se na hranici mezi první a druhou společností, bylo zastoupeno starobylou, převážně pozemkovou šlechtou, k nižšímu stupni (tzv. nobilitě) náleželi bohatí zemědělství velkopodnikatelé, velkopřemyslníci, bankéři, vysocí důstojníci nebo pošlechtění příslušníci středního stavu. Nejnižší stupeň druhé společnosti zaujímali zástupci nezámožných či zcela chudých šlechtických rodin.³⁸

Šlechtické rody se ovšem nelišily pouze pozicí ve šlechtické hierarchii, ale také ekonomickým zázemím. S výjimkou několika pohádkově bohatých šlechtických rodů s rozsáhlým pozemkovým majetkem, jehož výnosy zajišťovaly bezstarostný život všech rodinných příslušníků, byla většina rodin nucena hospodařit s více či méně omezeným rozpočtem. Rodový pozemkový majetek, často v podobě fideikomisu,³⁹ mnohdy poskytoval odpovídající příjem pouze hlavě rodu,

³⁶ William D. GODSEY Jr., *Quarterings and Kinship: The Social Composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era*, in: *The Journal of Modern History* 71, 1999, č. 1, s. 56–104, zde s. 62.

³⁷ H. STEKL, *Zwischen Machtverlust und Selbstbehauptung*, zde s. 146–147.

³⁸ J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 16–19. Ke vzniku jednotné rakouské šlechty a jejímu vnitřnímu členění také Jan ŽUPANIČ, *Vznik jednotné rakouské nobility*, in: *Sborník archivních prací* 56, 2006, č. 2, s. 345–416 (dále jen J. ŽUPANIČ, *Vznik jednotné rakouské nobility*).

³⁹ Fideikomis (neboli tzv. svěřenství) je právní institut, jehož prostřednictvím šlechtické rodiny zamezovaly tříštění rodového majetku. Majetek vložený do fideikomisu tvořil jeden celek, který nebylo možné rozdělit či prodat a který měl být postupně v nezměněné podobě předáván v rámci rodiny z generace na generaci. K institutu fideikomisu v habsburské monarchii srov. Jiří GEORGIEV, *České fideikomisy v posledních letech své existence*, in: *Paginae Historiae*. Sborník

zatímco mladší bratři a strýcové tzv. fideikomisního pána se museli spokojit jen se skromnou apanáží. Hlavní zdroj jejich obživy proto představoval výkon určitého povolání, nejčastěji služba v armádě nebo ve státní správě. Nejmladší synové bývali zaslíbeni duchovnímu stavu a zastávali církevní úřady, vítanou možností bylo zabezpečení v některé z kapitulních či rytířských nadací.⁴⁰

Nezbytným předpokladem úspěšné kariéry bylo v první řadě odpovídající vzdělání, které musela rodina buď zajistit z vlastních prostředků, nebo mohla využít podpory některé z četných šlechtických nadací, z nichž patrně nejznámější byla Strakovská nadace.⁴¹ Do vzdělání dcer investovaly šlechtické rodiny zpravidla výrazně méně než do vzdělání synů, neboť cílem výchovného a vzdělávacího procesu urozených dívek nebylo získání kompetencí nezbytných pro úspěšné uplatnění na pracovním trhu, ale systematická příprava na budoucí roli manželky, matky, hostitelky a paní šlechtické domácnosti.⁴²

Státního ústředního archivu v Praze 9, 2001, s. 71–97; Valentin URFUS, Rodinný fideikomis v Čechách, in: Sborník historický 9, 1962, s. 193–238; J. ŽUPANIČ, Nová šlechta, s. 248–256.

⁴⁰ V habsburské monarchii tuto funkci plnil například řád německých rytířů. Vstupem do řádu byl šlechtic zavázán dodržovat celibát, současně však získával nárok na doživotní příjem plynoucí z pozemkového majetku řádu. W. D. GODSEY Jr., Adelsversorgung.

⁴¹ Strakovská nadace, vytvořená z odkazu Jana Petra hraběte Straky z Nedabydic (1645–1720), podporovala vzdělání chlapců ze šlechtických rodin. Od otevření budovy akademie roku 1897 fungovala jako vzdělávací internát pro 80 chlapců, podmínkou získání místa byl věk mezi 10 a 14 lety, příslušnost k rytířským nebo panským rodům, které dříve získaly český inkolát, katolické vyznání a nemajetnost. Ke Strakovské nadaci srov. Zdeněk BEZECNÝ, Akademie hraběte Straky – pokus o český Eton? in: Kateřina Bláhová – Václav Petrbock (eds.), Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století, Praha 2004, s. 145–148; Zdeněk BEZECNÝ, Die Akademie des Grafen Straka, in: Ivo Cerman – Luboš Velek (Hrsgg.), Adelige Ausbildung. Die Herausforderung der Aufklärung und die Folgen, München 2006, s. 169–174; Bedřich JENŠOVSKÝ, Historicko-právní nástin vzniku a vývoje nadání hraběte Straky, Praha 1947; Lucie WITTLICHOVÁ, Sto let Strakovy akademie, in: Dějiny a současnost 19, 1997, č. 2, s. 33–37.

⁴² K otázce šlechtické výchovy na konci 18. a v průběhu „dlouhého“ 19. století Zdeněk BEZECNÝ, Zrod šlechtičny. Původ a výchova baronky Sidonie Nádherné z Borutína, in: Studie k sociálním dějinám 4, 1999, s. 117–134; A. BUDÍKOVÁ, Výchova šlechtice; Sabine FELLNER – Katrin UNTERREINER, Puppenhaus und

Obr. 1: Fotografie komtes z rodiny Chotků. Třetí zleva Jindřiška Chotková, pozdější kapitulárka hradčanské nadace.

Se vzděláváním malých šlechtičen se začínalo většinou po dovršení třetího až šestého roku, kdy dívky přecházely z rukou kojných a chův do péče vychovatelky, tzv. guvernanky, zpravidla svobodné ženy šlechtického nebo častěji měšťanského původu s odpovídajícím

Zinnsoldat. *Kindheit in der Kaiserzeit*, Wien 2012; M. FUNCK, *Charakter ist alles!*; Milan HLAVÁČKA, *Dětství, dospívání a rodinná strategie v korespondenci dětí knížeti Jiřímu Kristiánu Lobkovicovi*, in: *Porta Bohemica: sborník historických prací* 2, 2003, s. 7–23; M. LENDEROVÁ, *Tragický bál*, s. 131–167; L. PAVLATOVÁ, *Pravidla šlechtické výchovy*; R. ŠVARÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, *Emoce, city a výchova v rodině Mensdorff-Pouilly*; M. WINKELHOFEROVÁ, *Šlechtictví zavazuje*, s. 15an; k výchově a vzdělávání dívek též Milena LENDEROVÁ – Karel RÝDL, *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*, Praha 2006, s. 190–193; Juliane JACOBI, *Mädchen- und Frauenbildung in Europa. Von 1500 bis zur Gegenwart*, Köln 2013.

vzděláním.⁴³ Urozené dívky se musely naučit jak péči o chod šlechtické domácnosti (v jejich vzdělávacím plánu proto nechyběly domácí a ruční práce či základy účetnictví),⁴⁴ tak cizím jazykům (především francouzštině) a vybranému chování. Dále si musely osvojit zásady správného držení těla, stolování a vhodného oblékání, stejně jako umění přísného sebeovládání a vedení společenské konverzace. Současně měly za všech okolností působit noblesně, zdrženlivě a přirozeně.⁴⁵ Samotné vyučování, vedené guvernankou či soukromými učiteli, probíhalo v domácích podmínkách a do konce 18. století se obvykle omezovalo na čtení, psaní v němčině a francouzštině, základy počítání, krasopis, hudbu, tanec a kreslení. V průběhu 19. století přibýly ještě historie, geografie a přírodověda.⁴⁶ Alternativu k domácímu vzdělávání představovaly dívčí klášterní školy nebo později soukromé vzdělávací ústavy,⁴⁷ případně zahraniční dívčí penzionáty.

Symbolickým přechodem z dětského věku do dospělosti bylo tzv. uvedení do společnosti, kdy se dívka představila na svém prvním plese. Následné období se neslo ve znamení čilého společenského dění; mladé princezny, komtesy a baronesy⁴⁸ se pravidelně účastnily soukromých aristokratických bálů a večírků, dvorských plesů, dobročinných akcí, pikniků, koncertů či dostihů. Hlavním smyslem účasti

⁴³ Irene HARDACH-PINKE, *Die Gouvernante. Geschichte eines Frauenberufs*, Frankfurt am Main 1993 (dále jen I. HARDACH-PINKE, *Die Gouvernante*); Irene HARDACH-PINKE, *Erziehung und Unterricht durch Gouvernanten*, in: Elke Kleinau – Claudia Opitz (Hrsgg.), *Geschichte der Mädchen- und Frauenbildung I*, Frankfurt am Main – New York 1996, s. 409–427. Pro prostředí viktoriánské Anglie srov. Kathryn HUGHES, *The Victorian Governess*, New York 2001.

⁴⁴ M. LENDEROVÁ, *Dny všední a sváteční*, s. 108.

⁴⁵ M. WINKELHOFEROVÁ, *Šlechtictví zavazuje*, s. 23an.

⁴⁶ Ch. DIEMEL, *Adelige Frauen*, s. 31–32.

⁴⁷ Patrně nejznámějším soukromým vzdělávacím ústavem v českých zemích byla dívčí kongregace *Sacré Coeur*, působící v posledních desetiletích 19. století v Praze. Milena LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě. Žena devatenáctého století*, 2. vydání, Praha 2016 (dále jen M. LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě*), s. 54an.

⁴⁸ Titul princezny náležel členkám těch rodin, které získaly knížecí stav pro všechny své příslušníky; obdržela-li rodina titul primogeniturně, byly její členky pouze hraběnkami. Neprovdané ženy z hraběcích rodin byly neformálně označovány jako komtesy, dívky z rodin s titulem svobodných pánů jako baronesy. K titulatuře rakouské šlechty podrobněji J. ŽUPANIČ, *Nová šlechta*, s. 95an.

Obr. 2: Pozdější hradčanská kapitulárka Juliana komtesa Rothkirch-Panthenová jako sedmnáctiletá dívka. Hlavním úkolem komtes v tomto věku bylo nalézt stavovsky přiměřeného partnera.

mladých šlechticů na aristokratických radovánkách však nebyla zábava, ale nalezení vhodného životního partnera.⁴⁹

UZAVŘENÍ SŇATKU

Poté, co šlechtična vstoupila do světa dospělých, čekalo ji zpravidla několik společenských sezón, během nichž si mohla najít budoucího manžela. Ve šlechtickém prostředí nebyl sňatek považován za soukromou záležitost, ale za veřejnou společenskou událost spojenou

⁴⁹ Srov. Nora FUGGER, *Im Glanz der Kaiserzeit*. Nachdruck der Ausgabe Wien 1932, [b. m.] [b. r.], s. 39an.

s určitými závazky snoubenců vůči jejich rodinám i celému šlechtickému stavu.⁵⁰ Tato skutečnost byla jasně patrná již při samotném výběru partnera. Nezbytnou podmínkou bylo především dodržení zásady rovnorodosti, tedy příslušnosti snoubenců ke stejné urozeným rodům. Manželství, jež tuto zásadu nerespektovala, byla považována za mesalianční a představovala závažný společenský i právní problém, neboť potomci z takových svazků byli vyloučeni z držby fideikomisu, některých dvorských úřadů a dalších privilegií.⁵¹ V 17. a 18. století docházelo k mesaliancím jen vzácně,⁵² později byly nerovné sňatky jevem relativně častějším, zvláště u mužských příslušníků šlechty.⁵³

V případech urozených žen, které po sňatku přebíraly stav svého manžela, bylo naopak více než žádoucí vybírat partnera ze stejné či ještě lépe o stupeň vyšší úrovně šlechtické hierarchie. Ke sňatkům urozených dívek s nešlechtici docházelo jen zcela výjimečně, dívky ostatně ani neměly mnoho možností, jak se s takovým mužem seznámit. Vedle bezchybného původu byla nezbytným

⁵⁰ Beatrix BASTL, „Adeliger Lebenslauf“. Die Riten um Leben und Sterben in der frühen Neuzeit, in: *Adel im Wandel. Politik – Kultur – Konfession 1500–1700*, Wien 1990, s. 377–390, zde s. 377; Margit KSOLL-MARCON, *Erziehung und Heirat – zwei Faktoren zum Erhalt der adeligen Reputation*, in: Walter Diemel – Ferdinand Kramer (Hrsg.), *Adel und Adelskultur in Bayern*, München 2008, s. 233–249, zde s. 233.

⁵¹ V tomto ohledu nicméně panovaly v habsburské monarchii mnohem liberálnější podmínky než například v sousedním Prusku, kde bylo uzavírání nerovnorodých manželství zákonem zakázáno až do roku 1869. René SCHILLER, *Vom Rittergut zum Großgrundbesitz. Ökonomische und soziale Transformationsprozesse der ländlichen Eliten in Brandenburg im 19. Jahrhundert*, Berlin 2003, s. 383.

⁵² Srov. Silke LESEMANN, *Liebe und Strategie. Adelige Ehen im 18. Jahrhundert*, in: *Historische Anthropologie* 8, 2000, č. 2, s. 189–207, zde s. 196an.

⁵³ Nerovné sňatky častěji uzavírali zejména mladší synové, kteří neměli naději na získání fideikomisu, a to jak z citových, tak z čistě pragmatických důvodů, neboť manželství se členkou bohaté podnikatelské rodiny mohlo dotyčnému přinést potřebný finanční kapitál. Srov. Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 92an; Z. BEZECNÝ, *Sňatky české šlechty*; L. MALOŇ, *Nesouhlasíme s Tvou svatbou*, zde s. 87; R. ŠVAŘÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, *Mýtus šlechty*, s. 99an. K dobovému vnímání nerovnorodých sňatků srov. Alfons CLARY-ALDRINGEN, *Vůně vzpomínek. Kníže Clary-Aldringen vypráví o „starých zlatých časech“*, Praha 2002, s. 129.

Obr. 3: Bývalá hradčanská kapitulárka Antonie Sylvie hraběnka Thun-Hohensteinová se svým manželem Bedřichem Riedlem z Riedensteinu. Jednalo se o nerovnorodý svazek, neboť Bedřich pocházel z obchodnicko-podnikatelské nobility.

předpokladem uzavření manželství také schopnost partnera finančně zajistit rodinu. K nejvyhledávanějším partiím proto tradičně patřili nejstarší synové, dědicové fideikomisu, kteří přinášeli vyhlídku na lepší finanční zajištění i výhodnější postavení v rámci nové

rodiny.⁵⁴ Vítané byly rovněž určité vzájemné sympatie snoubenců, třebaže ideál sňatku z lásky se ve šlechtickém prostředí začal více prosazovat až v samém závěru 19. století. Mužů, kteří naplňovali výše uvedený vzor, se mezi rakouskou aristokracií nacházelo nepoměrně méně než dívek ve věku na vdávání. O úspěchu či neúspěchu na nemilosrdném sňatkovém trhu proto kromě původu rozhodoval také dívčin půvab a výše věna, kterou byla ochotna vyplatit její rodina.

NEPROVDANÉ ŠLECHTIČNY

Za ideální završení výchovy urozené dívky byl považován sňatek, jenž byl v 18. a 19. století chápán jako základ společenského pořádku.⁵⁵ Možnost vstoupit do manželství ovšem nebyla v tomto období zdaleka samozřejmostí, což platilo napříč všemi společenskými vrstvami.⁵⁶ K nejčastějším překážkám v uzavření sňatku patřila vedle nedostatečného finančního zajištění zejména různá zdravotní postižení⁵⁷ a nedostatek půvabu. Také v důsledku přísných stavovských omezení, která se ve šlechtických sňatkových strategiích tradičně

⁵⁴ Evelin OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band. Eheprojekte, Heiratspakten und Hochzeiten im fürstlichen Haus*, in: *Der Ganzen Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Liechtenstein in der frühen Neuzeit*, Wien – München 1990, s. 182–203, zde s. 185.

⁵⁵ Radmila SLABÁKOVÁ, *Šlechtická rodina jako zvláštní typ rodiny?* In: *Sociální a národnostně smíšená rodina v industriální a postindustriální společnosti v českých zemích a ve střední Evropě od druhé poloviny 19. století do současnosti*. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 21. a 22. října 2003 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě, Opava 2003, s. 89–95 (dále jen R. SLABÁKOVÁ, *Šlechtická rodina*), zde s. 89; M. WIENFORT, *Der Adel in der Moderne*, s. 116.

⁵⁶ Beatrix BASTL, *Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien – Köln – Weimar 2000, s. 152; Sabine VEITS-FALK, *Armut an der Wende zum Industriezeitalter*, in: Ernst Bruckmüller (Hrsg.), *Armut und Reichtum in der Geschichte Österreichs*, Wien 2010, s. 89–112 (dále jen S. VEITS-FALK, *Armut an der Wende zum Industriezeitalter*); Elisabeth MANTL, *Heirat als Privileg. Obrigkeithliche Heiratsbeschränkungen in Tirol und Vorarlberg 1820–1920*, Wien – München 1997.

⁵⁷ M. LENDEROVÁ, *Matylda ze Schwarzenbergu*.

uplatňovala, docházelo poměrně často k situacím, kdy se urozené ženě navzdory veškerému úsilí nepodařilo nalézt vhodného partnera a zůstala takzvaně na ocet. Tento fakt znamenal zpravidla velké zklamání jak pro samotnou šlechtičnu, která do nové sociální role vstoupovala s ohledem na charakter tradiční šlechtické výchovy naprosto nepřipravena, tak pro její rodinu, jež pro ni musela hledat náhradní způsob zajištění.

Svobodné tety

V životě neprovdané ženy, ať už pocházela z venkovského, měšťanského nebo šlechtického prostředí, hrála mimořádně důležitou úlohu její rodina, neboť jí poskytovala ochranu a podporu a současně jí propůjčovala zřetelnou sociální identitu. Pokud se žena, v 18. a 19. století definovaná vždy ve vztahu k muži, nestala něčí manželkou, zůstávala stále dcerou, sestrou či tetou. Ve šlechtickém prostředí nabývala ochranná funkce rodiny na významu také v souvislosti se skutečností, že urozené ženy měly s ohledem na stavovské zvyklosti jen velmi omezené možnosti vlastního výdělků a většinou zůstávaly po celý život odkázány více či méně na podporu svého okolí.⁵⁸

Pokud šlechtična neuzavřela sňatek, zůstávala nejčastěji žít i nadále ve své původní rodině, kde zpočátku pečovala o stárnoucí rodiče. Svobodné ženy mohly také přebírat výchovu dětí zemřelých sester či švagrových,⁵⁹ případně vést domácnost svobodných bratrů. V některých případech nemusel být tento stav důsledkem nedostatku příležitostí k uzavření sňatku, ale i předem promyšleným plánem. Mnohé ženy se však s takovým osudem smiřovaly jen těžko a v pozici neprovdané tety se necítily dobře. Některé dokonce pociťovaly, že jsou příbuzným na obtíž, zvláště pokud se rodina potýkala s finančními problémy. Do značné míry vždy záleželo na tom, jak se jim podařilo začlenit do nové domácnosti a jaká sociální role jim zde byla přisouzena. Lépe na tom byly obvykle dámy, které zastávaly pozici náhradní paní domu (v rodině, která přišla o matku, nebo v domácnosti

⁵⁸ J. M. SINGER, *Arme adlige Frauen*, s. 220an; M. WINKELHOFEROVÁ, *Šlechtictví zavazuje*, s. 98–106.

⁵⁹ M. BADALOVÁ, *Eleonora Žofie ze Schwarzenbergu*, s. 423–428.

svobodného bratra), než ty, které se staly „pouze“ dalšími členkami domácnosti, jejíž vedení měla pevně v rukou jiná žena.⁶⁰ V některých případech nemusela plnit úlohu záchranné sociální sítě pouze nukleární rodina, ale také širší příbuzenstvo (rodová větev či celý rod), případně též vzdálenější příbuzní a přátelé.

Šlechtičny za zdmi kláštera

Další možnost, jak trvale zabezpečit budoucnost neprovdané urozené ženy, představoval vstup do řeholního řádu. V 18. a zejména 19. století se však nejednalo o volbu zdaleka tak obvyklou jako v uplynulých dobách, kdy byl klášterní život vnímán jako skutečná nebo alespoň formální priorita. Vstup do společenství řeholnic byl podmíněn specifickými osobnostními a duchovními předpoklady a do života šlechtičny přinášel zásadní změnu životního stylu včetně odloučení od rodiny i od světa, ve kterém se dívka od mládí pohybovala. Je také otázkou, do jaké míry byl vstup do řeholního řádu motivován náboženským přesvědčením, či zda převažovaly spíše sociální a ekonomické motivy. Na druhou stranu nabízel život v klášterní komunitě vcelku zajímavou profesní alternativu, neboť od zavedení josefínských reforem se ženské řeholní řády zaměřovaly primárně na dívčí vzdělávání a péči o potřebné.⁶¹ Některé příslušnice aristokracie, jako například první představená pražského Vincentina Olga (Antoinetta) komtesa Chotková, dosáhly v této oblasti značného věhlasu.⁶²

⁶⁰ Bärbel KUHN, *Familienstand ledig. Ehelose Frauen und Männer im Bürgertum (1850–1914)*, Köln – Weimar – Wien 2002, s. 340.

⁶¹ Marie MACKOVÁ, *Žena 19. století ve zdech kláštera*, in: Kateřina Čadková – Milena Lenderová – Jana Stráníková (eds.), *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*, Pardubice 2006, s. 303–310; Christine SCHNEIDER, *Kloster als Lebensform. Der Wiener Ursulinenkonvent in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts (1740–1790)*, Wien 2005.

⁶² Olga hraběnka Chotková (1860–1934), nejmladší dcera Antonína hraběte Chotka (zemř. 1883) a Olgy rozené baronky Moltke (zemř. 1906). V roce 1898 vstoupila do řádu boromejek a přijala jméno Antoinetta. Od roku 1899 působila ve funkci první představené nově vzniklého ústavu Vincentinum pro nevyлéčitelně nemocné. Mikuláš LEVÝ, *Velebná matka Antoinetta Chotková, první představená Vincentina*, Smečno 1937.

Obr. 4: Anna Marie hraběnka Huynová, bývalá externí prebendistka hradčanské nadace. Jako členka Kongregace sester Nejsvětější svátosti působila ve Francii a posléze v Rio de Janeiru.